

Päihteiden ja päihdepalvelujen käyttö, hoitoonohjaus

StV perjantai 17.09.2021 klo 09.20. VNS 4/2021 vp. Selonteko sisäisestä turvallisuudesta

Kehittämispäällikkö Airi Partanen
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Päihdetilanne

Päihteiden käyttö väestötasolla

Alkoholijuomien kulutus 100-prosenttisenä alkoholina 15 vuotta täyttäneitä asukasta kohti 1960–2020, litraa (Alkoholijuomien kulutus 2020, THL, Tilastoraportti 7/2021)

Pitkäaikaisten terveyshaittojen riski

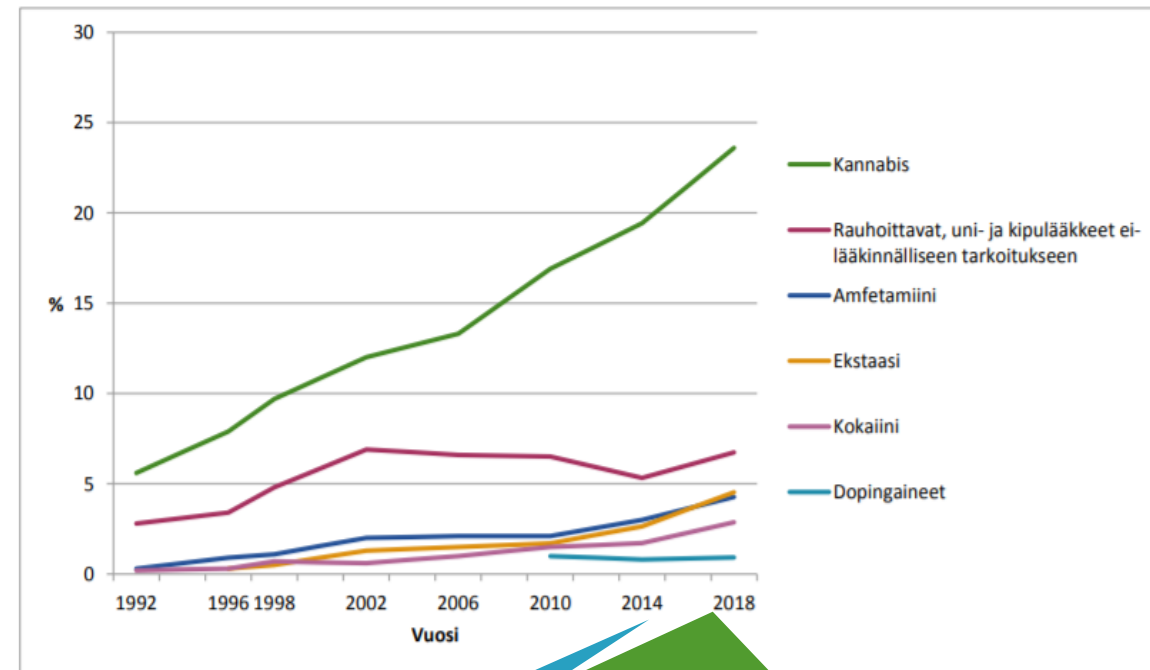
- 5% korkea riski (n. 207 000 hlö)
- 8 % kohtalainen riski (n. 357 000 hlö)

Litraa 15 vuotta täyttäneitä kohti

*) Tilastointitavan muutos vuodesta 2000 alkaen.

Kannabista tai muita aineita joskus elämänsä aikana kokeilleiden tai käyttäneiden osuudet 15–69-vuotiaassa suomalaisessa väestössä vuosina 1992–2018, % (Karjalainen ym. 2019)

Jätevesitutkimus:
stimulanttihuumeiden
määrä 3x 2012-2021

Amfetamiineja ja opioideja
ongelmallisesti käyttäviä
0,9-1,3% 15-65-vuotiaista
(Rönkä ym. 2020)

Ikääntyneiden päihteiden käyttö

- Eläkeikäiset käyttävät useammin alkoholia kuin 20 vuotta sitten. Naisilla usein juominen on lisääntynyt nopeammin kuin miehillä
- Eläkeikäisten alkoholin käyttö sijoittuu kotiin.
- Miehet juovat lähes yksinomaan kotiololoissa ja yksin.

Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 65-vuotta täyttäneistä (Sotkanet, ind 4413)

2015	2016	2017	2018	2019	2020
28,9	32,1	33,7	31,1	34,3	34,3

Lähde: Mäkelä P ym. Näin Suomi juo – Suomalaisten muuttuvat Alkoholinkäyttötavat, THL 2018

Rahapeliongelman yleisyys

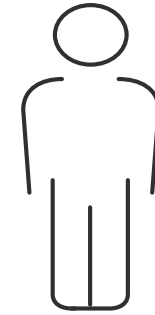
RAHAPELIONGELMAN ESIINTYVYYS

112 000 suomalaisella on rahapeliongelma

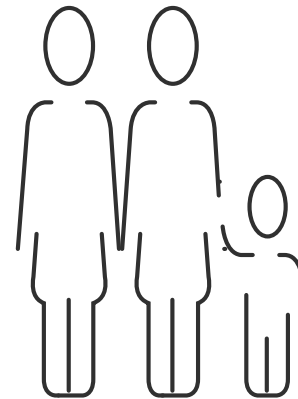

1,4 % todennäköinen rahapeli riippuvuus

1,6 % ongelmapelaaminen

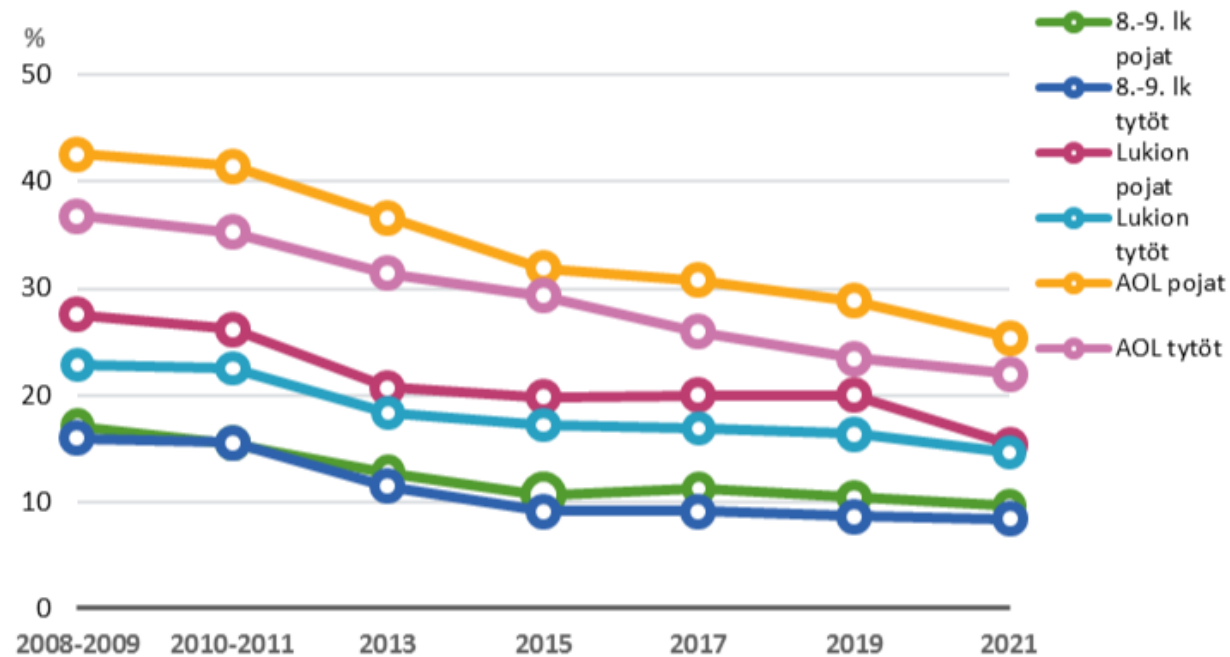
Rahapeliongelma on yleisempi miehillä kuin naisilla, ja yleisin 18-34 -vuotiailla

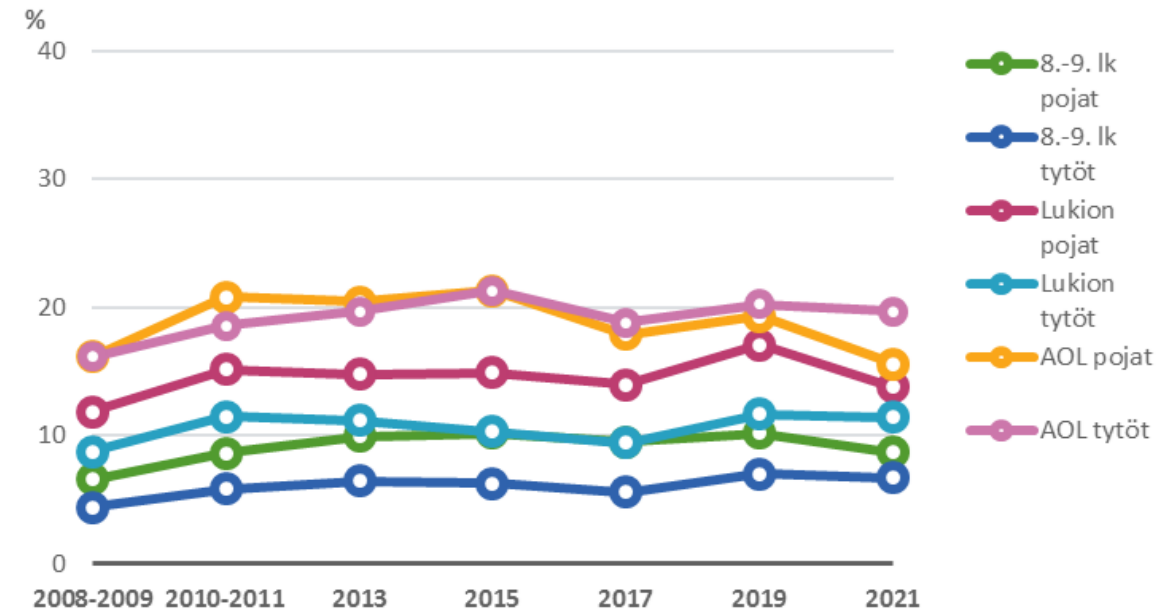
Lisäksi noin viidenneksellä suomalaisista on läheinen, jolla on tai on ollut rahapeliongelmia

Nuorten päihteiden käyttö

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa olleiden nuorten osuus sukupuolen ja kouluasteen mukaan vuosina 2008–2021,% (Helakorpi ym. 2020)

Kannabista vähintään kerran kokeilleiden nuorten osuus sukupuolen ja kouluasteen mukaan vuosina 2008–2021,% (Helakorpi ym. 2021)

Päihdepalvelujen saatavuus – päihteisiin liittyvä sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö

Päihteiden käyttäjien hoito terveydenhuollossa

Päihdetyö –palvelumuoto perusterveydenhuollossa (asiakkaiden lkm)

	2018	2019	2020
Perusterveydenhuolto yht.	4 086 488	4 040 620	4 680 826
Päihdetyö	34 985	40 406	40 352
Mielenterveystyö	141 547	136 710	144 350

Lähde: THL:n tietokantaraportit (Avohilmo: Perusterveydenhuollon asiakkaat)

Erikoissairaanhoidon avohoito (potilaat, lkm) (PT-vsk)

	2017	2018	2019
Alkoholisairaudet	19 979	20 454	21 573
Huumesairaudet	8 163	8 433	9 110

Alkoholin riskikulutusta esiintyy kolmasosalla tehohoitoa tarvitsevista potilaista (Hietanen S, 2021)

Terveydenhuollon vuodeosastohoito (sisältää terveyskeskusten vuodeosastohoidon sekä erikoissairaanhoidon sairaaloiden vuodeosastohoidon) (PT-vsk)

	2017	2018	2019
Alkoholisairaudet (potilaat, lkm)	12 750	12 455	10 252
Huumesairaudet (potilaat, lkm)	3 632	4 047	3 567

Päihdehuollon erityispalvelut

Päihdehuollon erityispalveluiden asiakkaat (asiakkaiden lkm)

	2015	2017	2019	2020
Päihdehuollon avopalvelut	45 956	43 978	39 356	33 563
Päihdehuollon laitokset	15 317	13 411	12 121	10 968
Päihdehuollon asumispalvelut	6 149	5 942	5 221	5 876
Huumeiden käyttäjien terveysneuvonta	15 549	Ei tietoa	17 680	Ei tietoa

Matalan kynnyksen arjen tuki ja palvelut, esim. vertaistuki, päivätoiminta jne.
(kolmannen sektorin toimijat)

Sosiaalityö

- sis. aikuissosiaalityö, asumisen tuki, täydentävä toimeentulotuki, lastensuojelu, kuntouttava työtoiminta, sosiaalipäivystys, kotiin vietävät palvelut, jne.

(Sotkanet, PT-vsk)

Päihde-ehdotoin asiantuntijien sosiaali- ja terveydenhuollossa

(Päihdetapaustilasto; Kuussaari & Kaukonen, 2021)

Päihde-ehdoisista asiantuntijista 2019

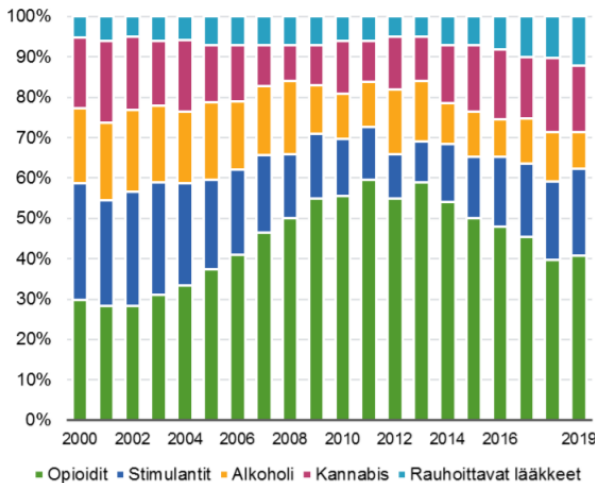
- eniten päihde-ehdoisia asiantuntijia sosiaali- ja terveyspalveluihin tekivät yli 50-vuotiaat alkoholia käyttävät miehet.
- Yleisintä huumeiden käyttöä oli alle 40-vuotiailla, joista yli 70 % oli ollut viimeisen vuoden aikana huumeiden käyttöä.
- Miehiä 69 %
- Yleistä: työttömyys (41%), eläkkeellä oloinen (36%) ja yksinasuminen 76%), päihdeongelman lisäksi muita lääkärin toteamia mielenterveysongelmia (40%)

Viimeisen vuoden aikainen päihteiden käyttö sekä huumeiden pistokäyttö 2015 ja 2019

	2015	2019
Alkoholi	76,8	74,6
Kannabis	21,0	29,7
Amfetamiini	14,6	23,0
Ekstaasi	2,7	7,6
Kokaiini	1,5	6,0
Opioidit	19,1	19,8
Vain alkoholi	46,8	35,9
Jokin huume	40,0	48,0
Vain huume	11,4	15,7
Käyttöä pistämällä	30,8	35,0

Huumehoidossa olevat asiakkaat 2019 (Impinen ym. 2021)

Päihdehuollon huumehoidon asiakkaiden ensisijainen ongelmia aiheuttava päihde vuosina 2000–2019 (%)

Vuonna 2019:

- Opioidit: ensisijaisena ongelmapäihteenä 40 %:lla, yleisin mainittu ongelmia aiheuttanut huume (77 %)
- Opioidien jälkeen yleisimmin ongelmia aiheuttaneet huumeet olivat stimulantit (57 %), kannabis (51 %) ja uni- ja rauhoittavat lääkkeet (50 %)
- Joka kolmannella (35 %) alkoholin ongelmakäyttöä

Sekakäyttö yleistä

- 83 prosentilla oli mainittu vähintään kaksi ongelmapäihdettä
- Yleisimmät päihdeyhdistelmät:
 - alkoholi ja kannabis (56 %)
 - alkoholi ja stimulantit (50 %)
 - opioidit ja stimulantit (50 %)
 - opioidit ja rauhoittavat lääkkeet (46 %)

Päihdehoitoon ohjaus

Päihdehoitoon ohjaus

- Omaehtoinen hoitoon hakeutuminen
- Sosiaali- ja terveydenhuollossa hoitoon ohjaaminen
- Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kontrolli- ja rikosoikeusjärjestelmän yhteistyö
 - huumausaineiden käyttörikoksesta epäillyn hoitoonohjaus
 - rattijuopumuksista kiinnijääneiden hoitoonohjaus
 - poliisin tekemien rauhallisten päihtyneiden itsensä turvaamiseksi tehtyjen säilöönottojen vaihtoehtona sosiaali- ja terveydenhuollossa toteutettavan selviämishoidon kehittäminen
 - vakavista päihdeongelmista kärsiviä, aiemmin sakkojen muuntorangaistuksena vankilaan tuomittujen ohjaaminen ympärivuorokautiseen päihdehoitoon

Päihdepalvelujen saatavuuden parantaminen

Päihdepalvelujen saatavuuden parantaminen

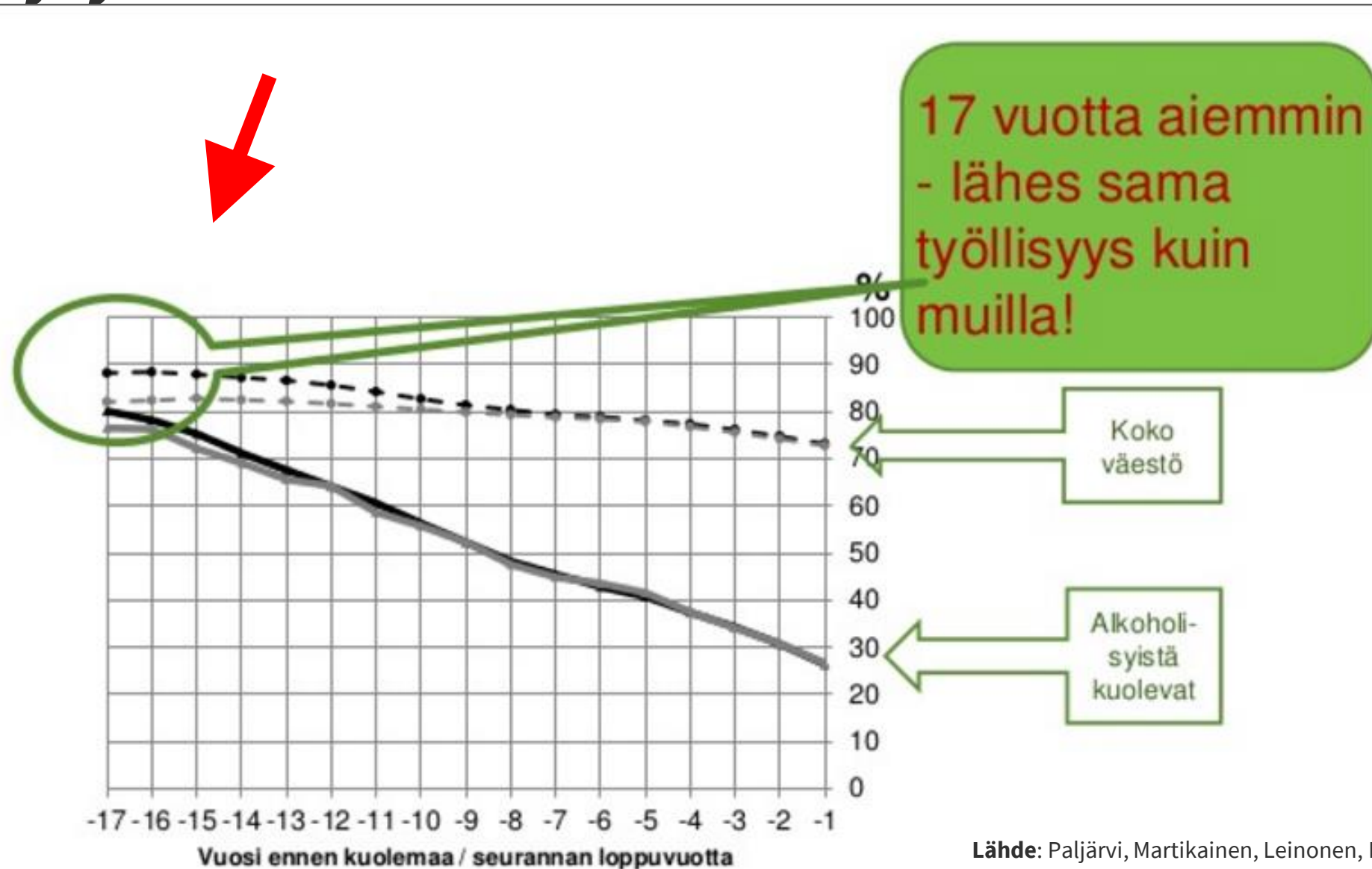
- **Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden ohjelma**
 - helposti saavutettavat palvelut sosiaali- ja terveystieteissä sekä palveluiden tarpeen tunnistamisen, puheeksioton, hoito- ja palveluketjujen sekä ehkäisevien päihdepalveluiden kehittäminen.
- päihdepalvelujen kehittämistä vahvistetaan vuoden 2023 loppuun asti hallituksen 3. lisätalousarviossa esitetyllä lisämäärärahalla osana meneillään olevaa täydentävää valtionavustushakua
 - ❖ hoitotakuu, vaikuttavat menetelmät
 - ❖ päihdeongelmista kärsivien arkiympäristöissä toteutettavat palvelut
 - ❖ päihdepalvelujen kehittäminen osana lasten, nuorten ja perheiden palveluja Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa
- **Taustastrategioita ja ohjelmia:** Mielenterveysstrategia 2030, Päihde- ja riippuvuusstrategia 2030, Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma 2025

Päihdepalvelujen saatavuuden parantaminen

- **Muuta THL:n kehittämistoimintaa**

- HEAR – huumekuolemien ehkäisyn asiantuntijaryhmä
 - ❖ riski erityisen suuri: päihdehoidon ulkopuolella, laitoshoidosta tai vankilasta kotiutuessa, opioidikorvaushoidon lopettamisen jälkeen
 - ❖ valmistelee ehdotuksia ja suosituksia huumekuolemien ehkäisemiseksi: opioidikorvaushoito ja muut päihdepalvelut ml huumeiden käyttäjien terveysneuvonta, uusia toimintamuotoja, avun hakemisen helpottaminen, yhteistyö poliisin kanssa
- Päihteitä käyttäville raskaana oleville naisille ja vauvaperheille suunnattujen riittävien palvelujen ja kuntoutuksen turvaaminen
- Turvakodit lähisuhdeväkivaltaa kokeville – selvitys saavutettavuudesta päihteitä käyttävien naisten osalta

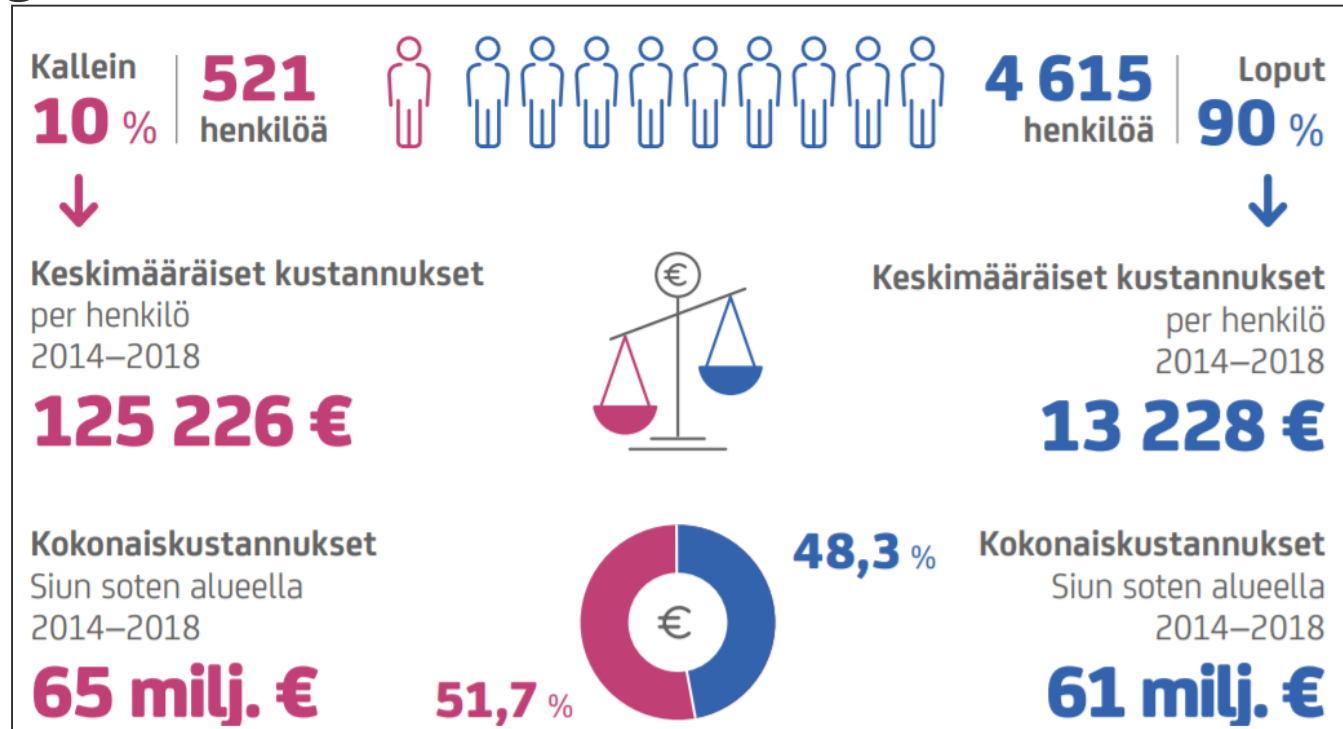
Olennaista ehkäistä alkoholin aiheuttamaa työuralta syrjäytymistä

Lähde: Paljärvi, Martikainen, Leinonen, Pensola, Mäkelä; PLoS ONE 2014

Alkoholin käytöstä aiheutuvat sote-kustannukset – Case Siun sote

- Päihdepalvelujen piirissä olevien alkoholiasiakkaiden keskimääräiset sote-kustannukset olivat viiden vuoden aikana 53 prosenttia matalammat verrattuna päihdepalvelujen ulkopuolelle jääneisiin
- Ja kun ongelmat monimutkaistuvat:

Lähde: Impro-hanke; Rautiainen ym. (2020). Do the costs of AUD-related health and social care services vary across patient profiles? J Stud Alcohol Drugs, 81, 2:144-151.

Päihdeongelmien
mahdollisimman
varhainen ja hyvä
hoito on
inhimillisesti ja
taloudellisesti
kannattavaa.

Kiitos!

Lisätietoja: Kehittämispäällikkö Airi Partanen
airi.partanen@thl.fi, puh. 029 524 7489

Lausunnon valmistelu: Kehittämispäällikkö Airi Partanen, erikoistutkija Kristiina Kuussaari
Muut lausunnon valmisteluun osallistuneet THL:n asiantuntijat: ylilääkäri Margareeta Häkkinen, kehittämispäällikkö
Jaana Markkula, erikoistutkija Maria Heiskanen, laboratoriopäällikkö Teemu Gunnar